

2002-2021 Yılları Arasında Türkiye’de Yapılan Bibliyoterapi ile İlgili Çalışmaların Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*

Yasin Gökbulut^a

Gamze Bektaş^b

^a Doç.Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-8554-1102

^b Milli Eğitim Bakanlığı, ORCID: 0000-0001-5952-0797

ÖZET

Yapılan çalışmanın amacı, bibliyoterapi yönteminin kullanımına yönelik Türkiye’de yapılan lisansüstü tezlerdeki eğilimleri inceleyerek, gelecekte bibliyoterapi ile ilgili yapılacak çalışmalar için araştırmacılara bir bakış açısı kazandırmaktır. Bu kapsamda YÖK Ulusal Tez Merkezinde 3 farklı anahtar kelime ile yapılan literatür taraması sonucu 2002-2021 yılları arasında konu ile ilgili olarak 12 tanesi yüksek lisans, 5 tanesi doktora olmak üzere 17 teze ulaşılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yazılan tezlerde bibliyoterapinin gerek öğrencilere gerek yetişkinlere önleyici rehberlik etmekten, onların hayatta karşı karşıya kaldıkları problemleri çözmek konusunda nasıl bir yol izlemeleri gerektiği konusuna, özel yetenekli bireyler için nasıl faydalanılacağından, kaynak bazında nasıl uygulandığına kadar üzerinde yoğunlaşılacak konular tespit edilmiştir. Bu çalışmada, ülkemizde bibliyoterapinin uygulanmasına yönelik olarak yapılan tezlerdeki güncel eğilimler belirlenmiştir. Araştırmacıların çıkış noktası yaptıkları konulardan, hangi araştırma yöntemini, hangi veri toplama aracını, hangi veri analiz yöntemini tercih ettiğine kadar birçok eğilim belirlenmiştir. Yazılan tezlerde örneklem/çalışma grubu olarak en sık ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin tercih edildiği, araştırma yöntemi olarak en sık nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı ve veri toplama aracı olarak da en sık ölçeklerin ve doküman incelemenin kullanıldığı görülmüştür. Yazılan tezler veri analiz yöntemleri açısından incelendiğinde ise en sık nonparametrik analiz yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bulunan sonuçların bibliyoterapi konusunda çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterebileceği, konuya farklı pencerelerden bakmalarını sağlayacağı düşünülmektedir.

MAKALE BİLGİSİ

Makale Türü
Araştırma

Makale Geçmişi
Gönderim tarihi:
18.02.2022
Kabul tarihi:
20.04.2022

Anahtar Kelimeler
Bibliyoterapi,
Okuma,
Problem Çözme
Becerisi

Atıf Bilgisi: Gökbulut, Y. ve Bektaş, G. (2022). 2002-2021 yılları arasında Türkiye’de yapılan bibliyoterapi ile ilgili çalışmaların bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (19), 250-271.

Sorumlu yazar: Yasin Gökbulut, e-posta: yasin.gokbulut@gop.edu.tr

* Bu çalışmada kullanılan veriler Ulusal Tez Tarama veri tabanlarından alındığı için çalışmada etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır.

Examination of Bibliotherapy Studies Made in Turkey Between 2002-2021 According to Some Variables*

Yasin Gökbulut^a

Gamze Bektaş^b

^a *Assoc.Prof.Dr., Takat Gaziosmanpaşa University, ORCID: 0000-0001-8554-1102*

^b *Ministry of National Education, ORCID: 0000-0001-5952-0797*

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the trends in postgraduate theses made in Turkey on the use of bibliotherapy method, and to provide researchers with a perspective for future studies on bibliotherapy. In this context, as a result of the literature search made with 3 different keywords in the YÖK National Thesis Center, 17 theses, 12 of which are master's and 5 of which are doctoral, were reached between 2002-2021. In the theses written according to the results of the analysis, the subjects focused on from preventive guidance to both students and adults, how they should follow in solving the problems they face in life, how it can be used for gifted individuals and how it is applied on the basis of resources have been identified. In this study, current trends in theses about the application of bibliotherapy in our country were determined. Many trends have been determined, from the topics that the researchers took as their starting point, which research method, which data collection tool, which data analysis method they preferred. It has been observed that primary and secondary school students are preferred most frequently as sample/study group in written theses, quantitative research methods are used most frequently as research method, and scales and document analysis are used most frequently as data collection tools. When the written theses were examined in terms of data analysis methods, it was determined that nonparametric analysis methods were used most frequently. It is thought that the results will guide the researchers who will work on bibliotherapy and enable them to look at the subject from different perspectives.

Article Type
Research

Article Background
Received:
18.02.2022
Accepted:
20.04.2022

Key Words
Bibliotherapy,
Reading,
Problem Solving
Skills

To cite this article: Gökbulut, Y. & Bektaş, G. (2022). Examination of bibliotherapy studies made in Turkey between 2002-2021 according to some variables. *International Journal of Turkish Educational Sciences*, 10 (19), 250-271.

Corresponding Author: Yasin Gökbulut, e-mail: yasin.gokbulut@gop.edu.tr

* Since the data used in this study were obtained from the database of the National Thesis Screening, ethics committee permission is not required for the study

Giriş

Bibliyoterapi, Antik Yunan’da kullanılan ‘kitap’ kelimesinin anlamına karşılık gelen “biblion” ve ‘iyileşme’ kelimesinin anlamına karşılık gelen “therapeo” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Yani “Kitap yoluyla iyileşme”dir. Antik Yunanlılar kitapların insanlara iyi geldiğinin, insanlara şifa vermek için kullanılabileceğinin farkına varmışlardır. Antik Yunan’da bir şehir olan Teb’de bulunan bir kütüphanedeki yazıtta “Ruhun şifa yeri” anlamına gelen The Healing Place of the Soul yazmaktadır (Rubin, 1978, s. 13 Akt: Yılmaz, 2014).

Antik Yunan’da insanlar kütüphanelere sadece kitap okumaya değil, dinlenmeye ayrıca düşünmeye de giderlerdi. Kütüphane ortamı buna imkân tanıyacak şekilde tasarlanmıştı. Türk kültüründe de bunun gibi uygulamalara rastlanılmıştır. Bizde bibliyoterapinin uygulanmasından bahsedilirken “ferec-ba’de’ş-şidde” denilen ve “kederden sonra gelen sevinç” anlamı ortaya çıkmaktadır. Farsçadan çevrilen ilk “ferec” kitabı Kasım İbn Mehmed tarafından dilimize uyarlanmıştır. Burada kitabı okuyanın güzel zaman geçirirken aynı zamanda bilgi sahibi olması yani öğrenmesi ve yazılanlara kafa yorması da amaç edinilmiştir. Kitaplarda bulunan ana karakterlerin erdemli ve toplumda saygınlık kazanmış kimseler olduğu görülmektedir. Kitapların içeriğinde ise; olumlu durumlar olumsuzlara üstün gelmektedir, kötünün karşısında iyi, haksızlık karşısında adalet ön plandadır. Anlatılanlar tarihe mal olmuş kimseler ile gerçekte var olan kimselerin hayat hikayelerinden yola çıkılarak yazılmıştır (Pala, 2004 Akt: Bulut, 2010).

Bibliyoterapi ile ilgili yapılan diğer tanımlar şu şekildedir; Öner (2007)’e göre bibliyoterapi, “doğru zamanda, doğru bireyle, doğru kitabı buluşturmadır.”; Psikoloji ile edebiyatın ortak bir paydada buluştuğu yerde bibliyoterapi vardır. Bibliyoterapi; tedavi sürecinde kitaplardan veya literatürden faydalanarak, tedavi gören bireyin yararlanan kaynaktaki esas kahraman ile özdeşleşerek, kendinin farkına varması, özünü keşfetmesi, kendini daha iyi anlamasını sağlamak için izlenen bir yoldur (Pardeck, 2013 Akt: Sevinç, 2019); Turan (2005)’a göre bibliyoterapi, psikolojik sorunların derin olduğu durumlarda değil de öğrencilerin yaşadığı basit problemlerde -arkadaşlık kurmak konusunda zorluk yaşamak vb.- sınıfta öğretmen tarafından kullanılabilen bir yoldur; Bireyin yaşamış olduğu psikolojik sorunların önüne geçmek için edebiyatın ruhsal açıdan insana iyi gelen yanlarından faydalanılarak bireyin hem sağlığına kavuşmasını hem de bu iyi olma halinin süreklilik arz etmesini sağlayan, bir yandan da yeni bir sorun yaşama ihtimalini engelleyen bir yöntemdir (Karagül, 2018); Bibliyoterapi, kitaplarla arası iyi olan öğrencileri, özlerinde yaşadıklarını araştırabilmek ve gün ışığına çıkarabilmek için edebiyatla buluşturmadır (Leana-Taşcılar, 2012); Bibliyoterapi; bireylerin rutin yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları problemleri halledebilmeleri veya ruhsal sıkıntılar yaşayan kişilerin iyileşmeleri gayesiyle basılı kaynaklardan faydalanmaktır (Bekaroğlu, 2019); Bibliyoterapi rehberli okumadır. Bireylerin kişiliklerini ve etrafta neler olup bittiğini anlamalarını, öğrenmelerini diğer bireyler aracılığıyla gerçekleştirmelerini ve yaşadıkları problemleri çözüme kavuşturmalarını sağlayan bir yöntemdir (Gökbulut ve Alkış Küçükaydın, 2021); Yaşamı idame ettirebilmek için gerekli olan becerileri geliştirebilmek amacıyla yapılan kitap okuma sürecidir (Shepherd ve İles,1976 Akt: Korkmaz, 2021).

Bibliyoterapinin Türleri

Bibliyoterapiyi sadece bir tedavi yöntemi olarak görmek doğru değildir. Çünkü bibliyoterapi aynı zamanda herhangi problemi olmayan insanlar için de kullanılabilir. Sağlığı yerinde olan kişiler de bibliyoterapiden kendilerini geliştirmek için yararlanabilirler (Pardeck, 1994 Akt: Bulut, 2010).

Literatürü incelediğimizde bibliyoterapinin iki farklı şekilde sınıflandırıldığını görürüz. Bunlar; Klinik Bibliyoterapi ve Gelişimsel Bibliyoterapidir (Herbert ve Furner, 1997 Akt: Bulut, 2010)

Klinik Bibliyoterapi

İşinde uzman kişilerce, hastane vb. ciddi yerlerde danışman, terapist veya psikoloğun yardımıyla ruhsal ya da davranışsal açıdan problem yaşayan bireylerin tedavi edilebilmesi amacıyla kullanılan bibliyoterapi çeşididir (Bulut, 2010). Bu terapinin kökeni 1930'lara kadar gitmektedir. Bu yıllarda kütüphaneciler terapötik amaçlı kitap listeleri yapmaya başlamışlardır (Rubin, 1987 Akt: Yılmaz 2002).

Yılmaz (2002)'in Leedy (1969)'den aktardığına göre; terapötik amaçlı kitap listelerinin oluşturulmasıyla şu fark edilmiştir ki eğer bir kitap kişinin ruhsal durumunda yani duygusunda, düşüncesinde ya da davranışlarında bir değişim yapabiliyorsa aslında terapötiktir. Bunu fark eden psikolojik danışmanlar, ruhsal açıdan problem yaşayan bireyler için, durumlarına uygun eserler seçerek onlara önerilerde bulunmaya başlamışlardır. Klinik bibliyoterapi danışanların terapide kullanılan kitaptaki ana karakterle özdeşim kurduktan sonra duygularını izah edebilmesinde, davranışlarında ve kurdukları ilişkilerde yenilikler denemelerinde etkilidir. Ancak buradaki kıstas danışanın sorununa uygun bir kitabın bulunması, ayrıca danışanın kendini hazır hissetmesi, okumaya istek göstermesidir (Gladding ve Gladding, 1991 Akt: Yılmaz, 2002).

Klinik bibliyoterapi gerektiren durumlarda terapiyi yürüten işin uzmanı, danışanına kitap önerisinde bulunabilir. Kitapta yer alan hikayelerden yola çıkılarak tedavi uygulanabilir. Danışana, kitap aracılığıyla uygun hikâye sunulduğunda süreç hızlanacak ve danışanın iç görü kazanması sağlanmış olacaktır. Terapide kullanılacak kitap danışan tarafından evde okunabileceği gibi, danışman tarafından, yaşanan sorun ile ilgili bir bölüm okunarak ya da kitabın özeti anlatılarak da terapiye başlanabilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken, ruhsal açıdan desteğe ihtiyacı olan bireyin durumuna uygun, kendi yaşadığı ile benzer sorunlar içeren bir kitabın seçilmiş olmasıdır. Böylece danışanın dikkati çekilmiş olur (Öner, 2007).

Kitap okunduktan sonra danışan kendi deneyimlerinden örnekler verir. Eğer terapi grupla yapılıyorsa her danışan tarafından birbirinden farklı deneyimler sunulacağı için, herkesin gerçeğinin birbirinden farklı olduğu, çünkü herkesin dünyayı algılayış şeklinin kendine has olduğu, tek bir doğrunun olmadığı, tek bir gerçekte karar kılmanın zor olabileceği, insanların birbirlerini algılayış şekillerine göre yanlış anlaşılmalarda yaşanabileceği fark ettirilmeye çalışılır (Ivey, Ivey ve Downing, 1987 Akt: Öner 2007).

Gelişimsel Bibliyoterapi

Bu terapi türü eğitimciler tarafından uygulanabilir. Uygulama yeri; sınıf, laboratuvar ya da kütüphane gibi ortamlar olabilir. Gelişimsel bibliyoterapi, öğrencilerin karşı karşıya kaldıkları problemleri belirlerken, duygusal ya da davranışsal bir problem meydana gelmeden, önleyici olarak, öğrencilerin ileriki dönemde (ergenlik vb.) karşı karşıya kalabilecekleri problemlerin neler olabileceği ile ilgili olarak kullanılabilir (Herbert ve Furner, 1997 Akt: Bulut, 2010).

Öner (2007)'e göre, gelişimsel bibliyoterapi alanında uzman kişilerce ya da eğitimciler tarafından kullanılabilen, sağlıklı bir bireyin normal gelişim süreci boyunca karşı karşıya kalabileceği günlük hayatına ilişkin problemleri engelleyebilmek amacıyla veya bu problemler ile nasıl daha başarılı bir şekilde baş edebileceği noktasında yardıma koşan bir yöntemdir. Mesela, okula yeni başlayan bir çocuğun yaşayabileceği okul korkusu ile ilgili olarak, aynı sorunla karşı karşıya olan bir çocuğun bu sorununu çözmek için neler yaptığını konu edinen bir kitaptan faydalanılarak süreç başlatılabilir. Bu yöntem normal gelişim sürecine katkı sağlayan, yaşanan problemleri çözmeye çalışan etkili bir süreçtir.

Gelişimsel bibliyoterapinin okullarda kullanımının etkili sonuçlar ortaya çıkarmasında önemli etkenlerden biri, öğretmenlerin öğrencileri okul başarısı, arkadaş ilişkileri ve duygusal olarak ihtiyaçları hususunda anlamalarına fırsat vermesidir. Gelişimsel bibliyoterapi okullarda kullanıldığı zaman öğrencilerin gelişimlerine katkı sağlanacağı için iyi bir yöntemdir. Bunun dışında bibliyoterapi yöntemi kullanılarak işlenen bir ders, sıradan bir dersten daha etkili olacak ve çocuklarda etkisi daha yüksek olacaktır (Herbert ve Furner,1997 Akt: Leana Taşçılar, 2012).

Akgün ve Benli (2019)'un Visser Knoth (2006)'dan aktardığına göre eğer bir çocuğun ebeveynleri boşandıysa, bu çocuğun yaşadığı fizyolojik bir rahatsızlık olmadığı için çocuğa ne bir ilaç ne de bir aşı fayda sağlayacaktır. Bu çocuğun yaşadığı ruhuna dokunan bir durum olduğu için, içindeki boşluğun doldurulması bibliyoterapi yöntemi ile başarılabilir. Halsted (2009) gelişimsel bibliyoterapiyi bir çocuğa okuması için bir kitap vermek yerine, bir kitap, kitabı okuyacak bir çocuk ve aynı kitabı okuyarak çocuğu süreçte yönlendirebilecek, kitapta yer alan ve çocuğun da yaşayabileceği sorunların etkili bir şekilde tartışılmasını sağlayacak bir lider olmak üzere üç bileşenden oluşan bir süreç olarak tanımlamaktadır (Akt: Şahin, 2019).

Bibliyoterapinin Evreleri

Bibliyoterapi yöntemini uygularken sadece kitap ve insan gerektiği için kolay bir yöntem olarak düşünülse de uygulayan kişinin bazı yetkinliklere sahip olması gerekmektedir. İzlenecek yol iyi planlanmalı, uygulama amacından ne şekilde uygulanacağına ve yöntemin ne gibi sınırlılıklara sahip olduğuna kadar birçok konuda deneyim sahibi olunmalı, hassas davranılmalıdır. Terapi uygulanacak bireyin hangi gelişim çağında olduğu, bu çağdaki bireyin ne tür ihtiyaçları olabileceği, hangi tür sorunlar yaşayabileceği iyi bilinmelidir. Ancak böylece bibliyoterapi yöntemi işlevsel hale gelebilir, böylece süreç düzgün işleyebilir (Öner, 2007).

Öner (2007)'ye göre bibliyoterapi süreci üç evrede gerçekleşir. Bunlar: (1) özdeşim ve yansıtma, (2) arınma (katarsis) ve (3) içgörü ve bütünleşmedir.

Özdeşim ve Yansıtma

Bu ilk evrede terapi gören kişinin, terapide kullanılan kitaptaki ana karakter ile kendisi arasında bir bağ kurması, kendi davranışlarını ana karakterde görmesi beklenmektedir. Çocuklar bunu çok kolay bir şekilde başarabilmektedir. Yetişkin bireylerde durum biraz daha farklıdır. Yetişkinler ana karakter ile kendileri arasında daha çok duygusal açıdan bir bağ kurarlar, kitaptaki kahramanda kendi duygularını ve gereksinimlerini ararlar (Halsted, 2002 Akt: Sevinç 2019).

Öncü (2012)'ye göre bu evrede terapideki kişi benzer problem yaşadığı ana karakter ile kendi arasında özdeşim kurarken, terapiyi uygulayan kişi ana karakterin öz varlık özelliklerini danışana tanıtmalı, onun hakkında yorumlar yaparak terapideki kişiye yol gösterici izahatlerde bulunmalıdır. Böylece danışan kişi de kitapla ilgili fikirlerini dile getirir, ana karakter hakkında yorumlar yapar ve yansıtma basamağını gerçekleştirmiş olur. Bu evre tamamlanırken terapi gören kişi duygularını açığa çıkarmak için gücünü toplamalı ve bir diğer evre olan katarsis evresine doğru yol almaya başlamalıdır. Çocuklar, kitaptaki ana kahraman ile akransa ve yaşadığı problemler benzer ise en iyi özdeşimi o zaman kurarlar (Heath ve diğerleri, 2005 Akt: Taneri ve diğerleri 2019).

Arınma (Katarsis)

Bu evre için rahatlama evresi de diyebiliriz. Bibliyoterapinin kendini gösterdiği evredir, normal okumadan ayrılma bu evrededir. Danışan kendisinde o gücü bulduğunda, içindeki duygular açığa çıkarılmaya çalışılır. Danışanın duyguları ile yüzleşmesi sağlanarak bu duygulardan arınması için yol gösterilmelidir. Bu durum peşi sıra rahatlama getirecektir. Kişi kimi zaman açığa çıkan duygularını kelimelere dökerek dile getirir, kimi zaman da sessiz kalarak kendi içinde yaşamak isteyebilir. Ana karakter ile kendi duyguları arasında bağ kuran danışan geride bıraktığı, isim veremediği, yabancılaştığı, dizginlemeye çalıştığı ne kadar duygu varsa onları fark etmeye, açığa çıkarmaya, anlamlandırmaya başlar (Öner, 2007). Leana-Taşçılar (2012)'nin Halsted (2002)'den aktarmasına göre bu evrede danışan kişi kitaptaki ana karakterin içinde bulunduğu sorunu bütünüyle gözlemleyip, ne şekilde nihayete erdiğini fark eder. Yetişkinler bu evrede tepkilerini gülerek veya göz yaşlarına hâkim olamayarak gösterirken, küçükler hissettiklerini anlatmayı tercih etmektedirler.

Danışan kişi, terapi için kullanılan kitaptaki ana kahraman kendisiymişçesine, sanki kitapta yazarlar kendisi tarafından yaşanıyor muşçasına oradaki duyguları adlandırır ve onlardan arınmaya çalışır (Sturm, 2003 Akt: Yılmaz 2014). Danışan kişi normal bir okuma yaparken belki de farkına varamayacağı duygularını bu evrede terapiyi uygulayan kişinin desteğiyle açığa çıkartıp dillendirebilir. Kitaptaki ana karakter ile kendisini birçok açıdan karşılaştıran danışan farkına vardığı duyguları ile baş etmeye doğru bir yolculuğa başlar (Jones, 2006 Akt: Bekaroğlu 2019).

Sınıfta uygulanan bibliyoterapide kullanılacak kitaplar arasında öyleleri vardır ki öğrencide, bazen öğretmenin ders esnasında vermeye çalıştığı duygudan, fikirden çok daha etkileyici ve kalıcı olabilir. Çünkü bazı öğrenciler yaşadıkları sıkıntılarını, kaygılarını dillendiremezler, katarsis aşamasında kitaptaki ana kahraman ile bunu çözüme ulaştırabilirler. (Furner, 2018, Akt: Gökbulut ve Alkış Küçükaydın, 2021).

İçgörü ve Bütünleşme

Danışan kişi olumsuz duygularından arındıktan sonra son evreye geçilir. Terapide kullanılan kitapta kahramanın yaşadığı problem çözüme ulaştığında danışan kişi ya da öğrenci de kendi yaşadığı güçlüklerle çözüm bulmak konusunda umutlanır (Heath ve diğerleri, 2005 Akt: Taneri, P. O., Özbek, Ö. Y., Akduman, N. ve Şahin A, 2019). Bu evrede kişi kendi içindekini, ruhsal evrenindekini görmeye başlar yani içgörü kazanır ve bütünlüğü sağlar. Sadece yaşadığı sorun ile ilgili değil, genel anlamda da yaratıcı olmaya başlar. Yaşadığı diğer problemlere de çareler bulmak yönünde ufku genişler. Adeta kendisi ile yeniden tanışır. Böylece bibliyoterapi amacına ulaşmış olur ve danışan hayat hikayesine başka bir yoldan, yenilenmiş olarak devam eder (Öncü, 2012).

Bütünleşme aşamasına yaşı küçük olan bireylerin ulaşması biraz zordur. Bu evreye ilköğretim seviyesindeki çocuklar ile yetişkinler erişebilmektedir. Bu evrede birey “Neden ben?” sorusundan uzaklaşır, yaşadıklarını etrafındakilerin de yaşayabileceğini, sadece kendisine özgü bir durum olmadığını kavrar. Bunu da kendisini kitaptaki ana kahramanın yerine koyarak yapabilir (Halsted, 2002 Akt: Sevinç 2019). Bekaroğlu (2019)’un Sturm (2003)’dan aktardığına göre danışan kişi daha önce fark etmediği ya da bastırıldığı duygularıyla yüzleşeceği için duygularını anlamlandırmakta emin adımlarla ilerler. Terapide kullanılan kitaptan yola çıkarak kendi hayatına yön verir, gücünün farkına varır ve kendi hayatını kolaylaştıracak yollar keşfeder. Böylece ruhen arınır ve elde ettiği iç görü sayesinde yere daha sağlam basar. Terapideki birey bu durumda arkasındaki gücü hisseder ve duygularıyla yüzleştiği için evrenselliğe yani bütünleşmeye ermiş olur (Ford, 2000 Akt: Taneri ve diğerleri 2019).

Bibliyoterapi’nin Kullanım Amaçları

İnsanlar kitap okurken bir yandan da kendini geliştirmek istiyorsa kitaba dikkat kesilir ve kitaptaki ana kahramanın problemler karşısında nasıl bir tavır takındığını, nasıl çözüme ulaştığını anlamaya çalışır (Öner,2007). Bibliyoterapi geçmişten günümüze farklı amaçlar için, kütüphaneciler, eğitimciler, hemşireler ve ruh sağlığı uzmanları tarafından kullanılmıştır (Jones, 2006: 24-27, Akt: Öncü, 2012). Dolayısıyla bibliyoterapi farklı amaçlar için kullanılmıştır. Tarihi eskilere dayansa da bibliyoterapi günümüzde tekrar gündemdedir. Ruh sağlığı uzmanları, eğitimciler ve hemşireler bibliyoterapiyi aşağıdaki amaçlarla kullanabilirler (Forgan, 2002, Akt: Öner, 2007).

1. Bibliyoterapi sayesinde sorunlar kişisel olmaktan çıkıp herkesin başına gelebileceği gerçeğiyle olumlu etki yaratır.
2. Kişinin, kitapta yer alan çözüm önerilerinden yola çıkarak problemlere yönelik birçok yeni, yaratıcı çözümler üretebileceğini fark etmesini sağlar.
3. Bibliyoterapi uygulanırken oluşan tartışma ortamı sayesinde bireyin kendisini özgürce ifade etmesini sağlar.
4. Problemler karşısında olumlu çözüm önerileri ile sonuca ulaşmayı sağlar.

5. Kişinin kendi ile barışık olmasını, kendisiyle ilgili o güne kadar sahip olduğu olumsuz benlik anlayışından uzaklaşmasını sağlar.
6. Kişi içinde bulunduğu duygusal bunalımdan ya da duygusal ağırlıktan kurtarılmaya çalışılır.
7. Kişinin ilgi alanlarını genişletmesi için kişiye yol gösterilir.
8. Kişinin kendisini olduğu gibi kabul etmesini sağlar.
9. Kişinin çevresinde yaşanan durumları çözümlayebilmesine, karşısındaki kişinin neyi, niçin yaptığını anlamasına yardımcı olunur.
10. Sağlıklı bireylerin kendilerini geliştirmeleri için de kullanılabilir (Pardeck, 1994: 421-428, Akt: Öncü, 2012).
11. Ebeveyn ve çocukları arasında yaşanan çatışmaları çözmek için kullanılabilir (Öncü, 2012).
12. Erken yaşlardan itibaren önleyici rehberlik amaçlı kullanılabilir (Pardeck ve Pardeck, 1984, Akt: Bulut, 2010).

Kısacası; bibliyoterapi problem çözebilmek için bireylerin elinde bir güçtür. Kişinin kendisiyle barışık olmasını sağlar, olumsuz davranışlarından arınması konusunda kişiye yol gösterir (Öner, 2007).

Bibliyoterapiyi Uygulayan Kişilerin Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Bulut'un (2010), Pardeck ve Pardeck'ten (1986) ve Rubin'den (1986) aktardığına göre, bibliyoterapi uygulayan kişiler şu hususlarda dikkatli olmalıdır:

1. Danışanın ya da öğrencinin sorununa benzer olan, yabancılık hissetmeyeceği, kendisini kolayca kaptırabileceği kitaplar seçilmelidir.
2. Kişinin aşına olduğu kaynaklar tercih edilmelidir.
3. Bireyin okuyabileceğinden fazlası verilmemeli, açık ve anlaşılır, yeterli uzunlukta ve çözülmek istenen sorun ile ilgili kaynaklar tercih edilmelidir.
4. Bireyin okuma seviyesine uygun kaynaklar seçilmeli, eğer birey okuyamıyorsa ya da okumakta zorluk çekiyorsa konuşan kitaplar kullanılmalıdır.
5. Bireyin gelişim dönemi dikkate alınarak, okumaktan haz alacağı kaynaklar seçilmelidir.
6. Bireyin duygusal açıdan kendisini bulabileceği, kendisini tamamlayabileceği kaynaklar tercih edilmelidir.
7. Danışanın ilgi alanına uygun tercihlerde bulunulmalıdır.

8. Terapi başladığında sorun ile ilgili bir okuma kaynağı mevcut değilse, görsel ve işitsel materyallerden de faydalanılabilir.
9. Bibliyoterapi yöntemi ile tedavi başlamadan evvel, terapi uygulanacak birey ile süreç hakkında ayrıntılı bir paylaşımda bulunulmalıdır. Bibliyoterapinin getirileri ve götürüleri hakkında konuşulmalıdır. Böylece sürece hâkim olan danışan ile daha gerçekçi bir terapi gerçekleştirilir (Jones, 2006:25, Akt: Öncü, 2012).
10. Süreç esnasında bazı aksaklıklar yaşanabilir, yanlış anlaşılabilir olabilir. Bunların önüne geçebilmek için, danışanın kendisine güvenmesini sağlamak amacıyla danışman tarafından gözden geçirme seansları yapılmalıdır (Williams ve Martines, 2008: 679, Akt: Öncü, 2012).
11. Danışanların terapi yapılan mekan dışında da çalışması isteniyorsa, neyi nasıl yapacakları anlatılarak olumlu bir tutum içerisinde olmaları sağlanmalıdır (Campbell ve Smith, 2003: 328, Akt: Öncü, 2012).
12. Danışan veya öğrenci kitabı okurken, okuma hataları yapsa bile bunlar düzeltilmemelidir. Çünkü bu durum okuyucunun moralini bozabileceği gibi kitaba odaklanmasını engelleyerek kitapla kurulacak özdeşime ket vurabilir (Pehrsson ve Pehrsson, 2006, Akt: Gökbulut ve Alkış Küçükaydın, 2021).
13. Bibliyoterapide kullanılan kitap şayet danışman tarafından okunuyorsa, danışman ses tonunu iyi kullanmalı, kitaptaki ana kahramanın duygusunu karşı tarafa işleyebilmeli, terapide kullanacağı öyküyü iyi bilmeli, okuma esnasında duruma uygun beden dilini, jest ve mimiklerini iyi kullanabilmelidir. Dinleyici ile göz teması kurmalı, arada bir sorular sorarak ilgiyi canlı tutmalıdır (Heath ve diğerleri, 2005, Akt: Taneri ve diğerleri 2019).

Bibliyoterapinin Yararları

Bibliyoterapinin birçok güçlü yönü bulunmaktadır. Bibliyoterapi ile birey kitaptaki ana kahraman sayesinde kendini daha iyi tanımaya fırsat bulur. Baskı altında tuttuğu duygularını fark ederek açığa çıkartabilir. Kişi kitaptaki ana kahramanı rol model olarak göreceği için sorunlar karşısındaki bakış açısı genişler, etrafına daha farklı bakacağı için daha sağlıklı iletişim kurar. Danışmanın desteği ile sorunları ile nasıl başa çıkacağına farkına varır (Gladding ve Gladding, 1991, Akt: Bekaroğlu, 2019). Bibliyoterapi sayesinde bireyler yaşadıkları problemleri yaşayanların sadece kendileri olmadığını görerek rahatlar ve sorunlarını daha geniş bir açıdan değerlendirebilir (Wolpow ve Askow, 2001:68, Akt: Öncü, 2012).

Bibliyoterapi sürecinde kişi edebiyatla içli dışlı olacağı için, edebiyata ilgi göstermeye başlayabilir, bibliyoterapide kullanılan kitaptaki ana karakter sayesinde farklı bakış açıları kazanarak, ilgi alanlarını geliştirebilir, kitapta yaşananlarla ilgili olarak aslında tüm insanların duygu, düşünce ve davranışlarında içinden çıkılmaz durumlar yaşanabileceğini fark eder ve kendi sorununu çözmesi kolaylaşır (Gladding ve Gladding, 1991, Akt: Bekaroğlu, 2019)

Bibliyoterapi kişinin insanlarla olan iletişimine set olan kötü duygularından arınmasını sağlayan, bireyin gelişimini sağlıklı kılan ve olumsuzluklardan kurtulmasını sağlayan bir yöntemdir. Birey kitaptaki kahraman ile özdeşim kurarken bir yandan da onu analiz edeceği için eleştirel düşünme kabiliyetini de geliştirmiş olur (Bulut, 2010). Yaşı küçük olan çocukların dil becerileri yeterince gelişmediği için yaşadıklarını doğru bir şekilde aktarmakta zorluk çekebilirler. Bibliyoterapi sayesinde çocuk kitaptaki kahramanlarla kendini özdeşleştireceği için kendi sorununa benzer bir durumun nasıl ifade edilebileceğini de görmüş olurlar (Van Lankveld,1998, Akt: Bulut, 2010). Bibliyoterapi tedavi yöntemleri arasında maliyet açısından uygun bir yöntemdir. Uygulaması da çok zaman almaz (Gregory, Canning, Lee ve Wise 2004: 278, Akt: Öncü, 2012). Ayrıca bibliyoterapide hız, danışan kişinin elinde olduğu için özgürlük ve kendine güven ortamı da sağlar. Böylece başarıya ulaşılır (Bilich, Seans, Phipps, Barisic ve Gould, 2008: 65 Akt: Öncü 2012). Öncü (2012), bibliyoterapinin sadece insanların normal rutin yaşamlarında karşılaşılabilecekleri problemlerin değil, derin ve karmaşık problemlerin de çözüme kavuşturulmasında da etkili bir yöntem olduğunu savunmaktadır.

Bibliyoterapinin Sınırlılıkları

Her yöntemde olduğu gibi bibliyoterapi yönteminde de bazı sınırlılıklar vardır. Bunlar danışandan kaynaklanabileceği gibi danışmandan da kaynaklanabilir. Bibliyoterapi yönteminden tedavi amaçlı faydalanılmak istendiğinde, öncelikle terapiye gelen bireyin bibliyoterapiye hazır olup olmadığı kontrol edilmelidir. Çünkü eğer danışma hizmeti yeni vermeye başlamışsa bibliyoterapi yöntemine başvurmak çok da elverişli olmayabilir. Terapiye gelen birey, problemlerini akıcı bir dille aktarıp çözüme ulaşabiliyorsa, bibliyoterapi fayda sağlamaktan ziyade süreci baltalayabilir, hızı kesebilir. Her danışan için bibliyoterapi yönteminin kullanılmaya çalışılması anlamsızdır (Öner, 2007). Bekaroğlu (2019)'nun Gibling (1989)'den aktardığına göre birey bibliyoterapide kullanılan kitaptaki ana kahraman ile iletişim kurmayı istemeyebilir, kitabı kendi yaşamı ile bağdaştıramayabilir ya da ana kahramanın sorun çözme yollarını kıymetsizleştirebilir.

Bir diğer sınırlılık da danışan kişinin okuma seviyesi ile ilgilidir. Eğer danışanın okuma alışkanlığı yoksa ya da yeterli düzeyde değilse bibliyoterapiden yarar sağlamak güçleşebilir. Çünkü danışan kişi okuma yaparken zorlanırsa daha çok çabalamak zorunda olacağı için kendine ve problemlerine odaklanmakta sorun yaşayabilir (Öner, 2007). Danışan okumaktan haz almıyor, sadece zaman geçirmek ya da zevk için okuyorsa da bibliyoterapinin etkililiği azalabilir (McIntyre, 1999, Akt: Taneri ve diğerleri 2019).

Diğer sınırlılık ise danışan kişinin okumasını yaparken, kendi problemini düşünselleştirmesidir. Bu durumdayken özdeşim kurma basamağında zorluk yaşanır. Özdeşim kurarken duygular aktif olmalıdır. Ancak birey kendi sorununa düşünsel anlamda odaklanırsa kitaptaki ana karakterle bağ kuramayabilir. Bu durumda da çözüme ulaşamaz. Bu sınırlılığa gelişim düzeyine uygun olmayan bilişsel yeterliliğe sahip olmayan kişilerde ve yaşı ufak olan çocuklarda rastlanır (Öner, 2007).

Sevinç (2019)'un Rosen (1987)'den aktardığına göre, bibliyoterapide kullanılacak kitap danışan kişinin problemine ilişkin değilse ya da gelişim dönemine uygun değilse danışan kişiye fayda sağlamaktan çok zararı dokunabilir. Danışanın problemi daha da ağırlaşabilir, danışan kendini suçlamaya başlayabilir. Danışan ile ilgili diğer sınırlılık da bireyin yaşı, eğitiminin ne

düzeyde olduğu, motivasyonu, içgörüsü, kültürel yapısı, dinsel ve ruhsal yönelimleridir (Campbell ve Smith, 2003:328, Akt: Öncü, 2012). Danışan bibliyoterapiye kayıtsız kalabilir, iyileşmek yolunda adım atmaya direnebilir (Shechtman, 2006 Akt: Taneri ve diğerleri 2019).

Danışmandan kaynaklanabilecek sınırlılıklar da mevcuttur. Bulut (2010)'a göre bunlardan bir tanesi danışmanın ya da öğretmenin bireylerin gelişim dönemleri hakkında yeterli bir bilgi birikimine sahip olmayışıdır. Bu sınırlılığı aşmak adına danışman ya da öğretmen gelişim psikolojisi alanında kendini geliştirecek yollar bulmalıdır. Her yaş dönemine uygun kullanılabilir kaynakların araştırmasını yaparak, bunları liste haline getirerek nokta atışları yapılabilir. Her danışmanın ya da bibliyoterapiyi kullanan öğretmenin elinin altında hazır bir liste bulunması bibliyoterapinin daha işlevsel olmasını sağlayacak ve işlerini kolaylaştıracaktır.

Bazı kitaplar da okuyucuya daha çok nasihat verecek şekilde yazılmışlardır. Bu tarz kitapları bibliyoterapi için kullanmak uygun değildir. Bibliyoterapide danışanı ya da öğrenciyi içine çekecek, özdeşim kurmasını sağlayacak ve yönlendirecek şekilde yazılan kitaplar kullanılırsa başarıya ulaşılır. Eğer danışan kişi sosyal duygusal açıdan tecrübe eksikliği yaşıyorsa da bibliyoterapi sağlıklı yürütülemeyebilir (Gladding ve Gladding, 1991, Akt: Yiğit Tekel, 2021). Eğer danışman bibliyoterapiyi destekleyici bir yöntem olarak kullanmak yerine tek başına kullanılıyorsa, diğer müdahale yöntemlerinden faydalanmıyorsa bibliyoterapinin etkililiği azalabilir (Pardeck, 1990, Akt: Taneri ve diğerleri 2019).

Türkiye’de yazılan lisansüstü tezlerde bibliyoterapi konusundaki eğilimleri gösteren bu çalışma, bibliyoterapi konusunda bundan sonra yapılacak çalışmalara genel bir çerçevede bibliyoterapiyi tanıttığı için ve bibliyoterapinin ne kadar geniş bir alanda faydalanılabilecek bir yöntem olduğunu ve işlevselliğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Bu araştırmada, 2002-2021 yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan “Bibliyoterapi” konulu lisansüstü tezleri belirlenmiş ve tezlerin belirlenen kriterler doğrultusunda betimsel analizleri yapılmıştır. Araştırmanın problem durumu şu sorulardan oluşmaktadır:

2002-2021 yılları arasında yayımlanan, konusu bibliyoterapi ile ilgili olan tezlerin kullandıkları anahtar kelimelere göre, yapıldığı enstitülerin bağlı olduğu üniversitelere göre, yayın yılına, dağılımına ve erişime açık olup olmama durumlarına, araştırma konularına, örnekleme/çalışma grubuna göre, kullandıkları araştırma desenine/yöntemlerine, kullandıkları veri toplama araçlarına göre, kullandıkları veri analiz yöntemlerine göre dağılımları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre doküman inceleme yönteminde ana amaç, belirlenen konu ile ilgili birçok kaynağın derinlemesine incelenmesi ve analiz edilmesidir. YÖK Ulusal Tez Merkezinde bibliyoterapi konulu tezlerin incelenmesiyle yola çıkılan bu çalışmada da yazılı kaynakların incelendiği yöntemlerden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. İncelenen tezlerdeki eğilimlerin belirlenerek sonuçlarının analiz edilmesiyle de içerik analizi yapılmıştır. Bu çalışmada kullanılan veriler Ulusal Tez Tarama veri tabanlarından alındığı için çalışmada etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır.

Örnekleme

Bu çalışma ile ilgili olan tezler YÖK Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir. Ulaşılan tezler tek tek incelenmiş olup, bibliyoterapi içerikli olan tezler çalışma için değerlendirmeye dahil edilmiştir. Tez Merkezinden yapılan taramada 3 farklı anahtar kelime kullanılmış ve 13 tanesi yüksek lisans, 5 tanesi doktora olmak üzere toplam 18 teze ulaşılmıştır. Ancak tezlerden bir tanesinde yöntem kısmı yazılmadığı için o tez çalışmadan çıkarılmış ve çalışmaya 17 tez ile devam edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Bozdoğan (2016)'nın alanında yetkin kişilerin de görüşlerini alarak oluşturduğu tez sınıflama formu kullanılmıştır. Bu form tezin künye bilgileri, konusu, yöntemi, veri toplama araçları, örnekleme ve veri analiz yöntemlerinden oluşan altı bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmaya dahil olan tez çalışmaları YÖK Ulusal Tez Merkezinden araştırmacı tarafından, belirlenen anahtar kavramlar ile yapılan tarama sonucunda toplanmıştır.

Verilerin Analizi

YÖK Ulusal Tez Merkezinden ulaşılan tezlerin içerikleri tek tek incelenmiş ve bibliyoterapi konulu olan tezler çalışmaya alınarak içerik analizine dahil edilmiştir. Bu süreçte tezler arasından rastgele seçilen 3 yüksek lisans ve 2 doktora tezi iki farklı araştırmacı tarafından sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Yapılan analizlerde güvenilirliği sağlamak amacıyla tasnif edilen tezlere ait olan fikir ayrılıkları ve olası uyumsuzluklar giderilerek ortak bir noktada buluşulmuştur. Daha sonra, kullanılan tez sınıflama formuna ulaşılan tezlere ait veriler tek tek kaydedilerek içerik analizi yapılmıştır. Son olarak da tezler betimsel istatistikler aracılığıyla künye bilgileri, konusu, yöntemi, veri toplama araçları, örnekleme ve veri analiz yöntemleri olarak çözümlenmiş ve elde edilen bulgular yüzde ve frekans değerleri içeren tablolar aracılığıyla görsel hale getirilerek yorumlanmıştır.

Bulgular

Ulaşılan tezlerin künyelerine, araştırma konularına, kullandıkları araştırma yöntemlerine, oluşturdukları örneklemelere, veri toplama araçlarına ve veri analiz yöntemlerine ilişkin veriler analiz edilmiş ve aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

2002-2021 yılları arasında bibliyoterapi konusunu içeren tezlerin kullandıkları anahtar kelimelere göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Taramada Kullanılan Anahtar Kelimeler ve Ulaşılan Lisansüstü Tezlerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Anahtar Kelimeler	Ulaşılan tezler	
	f	%
Bibliyoterapi	14	19,8
Bibliyoterapi tekniği	2	2,9
Özel yetenek	2	2,9
Okuma	1	1,4
Okuma eğitimi	1	1,4
Okuma yönelik tutum	1	1,4
Üstün zekalı/yetenekli öğrenciler	1	1,4
Üstün yetenekli çocuklar	1	1,4
Üstün zekâ ve yeteneklilik	1	1,4
Zekâ	1	1,4
Özel öğrenme güçlüğü	1	1,4
Kişilerarası sorun çözme becerileri	1	1,4
Kişilerarası problem çözme	1	1,4
Mükemmeliyetçilik	1	1,4
Kişilik gelişimi	1	1,4
Empati	1	1,4
Özsaygı	1	1,4
DEHB	1	1,4
Eleştirel okuma	1	1,4
Özgüven	1	1,4
Çocuk Edebiyatı	1	1,4
Değer	1	1,4
Değerler eğitimi	1	1,4
Ders kitabı	1	1,4

Tablo 1. Devamı

Anahtar Kelimeler	Ulaşılan tezler	
	f	%
Türkçe öğretimi	1	1,4
Ebeveynlik uygulamaları	1	1,4
Şematerapi	1	1,4
Depresyon	1	1,4
Mutluluk	1	1,4
Çocuk edebiyatı	1	1,4
Eğitim tasarımı	1	1,4
Sosyal duygusal öğrenme becerileri	1	1,4
Orhan Pamuk	1	1,4
Göç ve kent	1	1,4
Patolojik aşk	1	1,4
Baba oğul ilişkisi	1	1,4
Algılanan stres	1	1,4
Manevi danışmanlık	1	1,4
Dini başa çıkma	1	1,4
Allah tasavvuru	1	1,4
Çatışma	1	1,4
Anne	1	1,4
Baba	1	1,4
Genç	1	1,4
Türkçe eğitimi	1	1,4
Masallar	1	1,4
Az gittik uz gittik	1	1,4
Billur Köşk Masalları	1	1,4
Allı ile Fıfır	1	1,4
Pertev Naili Boratav	1	1,4
Oğuz Tansel	1	1,4
Tahir Alangu	1	1,4
Mesnevi’de geçen hikayeler	1	1,4
Mevlâna	1	1,4

Tablo 1’e göre tezler yazılırken 54 farklı anahtar kelime kullanılmıştır. Kullanılan bu anahtar kelimelerden 14 tanesi “Bibliyoterapi”, 2 tanesi “Bibliyoterapi Yöntemi” ve 2 tanesi de “Özel Yetenek” anahtar kelimeleri kullanılarak ulaşılan tezlere aittir. Bu tezleri de “Okuma” anahtar kelimesini içeren tezler izlemektedir.

2002-2021 yılları arasında bibliyoterapi konusunu içeren tezlerin yapıldığı enstitülerin bağlı olduğu üniversitelerin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Tezlerin Yapıldığı Enstitülerin Bağlı Olduğu Üniversitelerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Üniversiteler	Ulaşılan tezler	
	f	%
Ankara Üniversitesi	2	11,7
Bahçeşehir Üniversitesi	2	11,7
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2	11,7
Gazi Üniversitesi	1	5,9
Marmara Üniversitesi	1	5,9
İstanbul Üniversitesi	1	5,9
İstanbul Ticaret Üniversitesi	1	5,9
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	1	5,9
Hitit Üniversitesi	1	5,9
Sakarya Üniversitesi	1	5,9
Fatih Sultan Mehmet Vakfı Üniversitesi	1	5,9
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	5,9
Biruni Üniversitesi	1	5,9
Üsküdar Üniversitesi	1	5,9
Toplam	17	100

Tablo 2’den elde edilen bilgilere göre bibliyoterapi konusuna yönelik olarak 14 farklı üniversitenin enstitülerinde lisansüstü tez yazıldığı tespit edilmiştir. Yazılan tezlerin 2’şer adet ile Ankara Üniversitesi’nde, Bahçeşehir Üniversitesi’nde ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nde bulunan enstitülerde yapıldığı görülmektedir. Diğer üniversitelere bağlı enstitülerde ise 1’er adet tez yazıldığı tespit edilmiştir. 2002-2021 yılları arasında bibliyoterapi konusunu içeren tezlerin yayın yılına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Tezlerin Yayın Yılına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Yayın Yılı	Ulaşılan tezler	
	f	%
2021	3	17,7
2020	1	5,9
2019	5	29,4
2018	2	11,7
2017	1	5,9
2016	1	5,9
2015	2	11,7
2014	1	5,9
2002	1	5,9
Toplam	17	100

Tablo 3 incelendiğinde ulaşılan tezlerin 2002 ile 2021 yılları arasında yapıldığı, ancak 2002 yılından 2014 yılına kadar bibliyoterapi konulu herhangi bir tez yazılmadığı görülmektedir. En fazla tezin 5 adet ile 2019 yılında yazıldığı, bunu 3 adet tez ile 2021 yılında yazılan tezlerin izlediği görülmektedir.

2002-2021 yılları arasında bibliyoterapi konusunu içeren tezlerin dağılımına ve erişime açık olma durumlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Tezlerin Dağılımına ve Erişime Açık Olma Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Yayın Türü	Ulaşılan tezler	
	f	%
Yüksek Lisans	12	70,6
Doktora	5	29,4
Toplam	17	100

Tablo 4'ten elde edilen bilgilere göre bibliyoterapi konusuna yönelik olarak ulaşılan 17 tez çalışmasının 12 tanesinin yüksek lisans, 5 tanesinin ise doktora tezleri olduğu görülmektedir. Ulaşılan tezlerden ilki 2002 yılında yüksek lisans tezi olarak yazılmıştır. Konu ile ilgili ilk doktora tezi ise 2014 yılında yazılmıştır. Ulaşılan tezlerin hepsi de erişime açık tezlerdir.

2002-2021 yılları arasında bibliyoterapi konusunu içeren tezlerin araştırma konularına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Tezlerin Araştırma Konularına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Çalışma Konuları	Ulaşılan tezler	
	f	%
Bibliyoterapinin Türkçe eğitiminde, okuma programlarında, eleştirel okumada, kitaplarda kullanımına yönelik inceleme	6	35,3
Bibliyoterapi tekniğinin özel yetenekli çocuklar ile ve özel öğrenme güçlüğü, DEHB olan çocuklara etkisi (Sosyal duygusal öğrenme, problem çözme, empati düzeyi, mükemmeliyetçilik, ebeveyn farkındalığı vb.)	6	35,3
Bibliyoterapinin öğrencilerin aileleriyle yaşadıkları çatışmalara, özgüvenlerine ve kişilerarası problem çözme becerilerine etkisi	2	11,8
Bibliyoterapi tekniğinin uygulanması (Manevi danışmanlıkta, kütüphane kullanımının ve kitap okuma oranının artmasında vb.)	2	11,8
Bibliyoterapi temelli psikoeğitim programlarının öğretmenlerin depresyon ve mutluluk düzeylerine etkisi	1	5,8

Tablo 5’ten elde edilen bilgilere göre tezlerin 6’sının bibliyoterapinin Türkçe eğitiminde, okuma programlarında, eleştirel okumada, kitaplarda kullanımına yönelik incelemeden oluştuğu, yine 6 tanesinin bibliyoterapi tekniğinin özel yetenekli çocuklar ile ve özel öğrenme güçlüğü, DEHB olan çocukların sosyal duygusal öğrenme, problem çözme, empati düzeyi, mükemmeliyetçilik vb durumlarına etkisi konulu araştırmalar olduğu görülmektedir. Bunları da 2 adet tez çalışması ile bibliyoterapinin öğrencilerin aileleriyle yaşadıkları çatışmalara, özgüvenlerine ve kişilerarası problem çözme becerilerine etkisi ve yine 2 adet tez çalışması ile bibliyoterapi tekniğinin uygulanması konularını içerdiği tespit edilmiştir.

2002-2021 yılları arasında bibliyoterapi konusunu içeren tezlerin örnekleme/çalışma grubuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Tezlerin Örneklemine/Çalışma Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Örneklem/Çalışma Grubu	Ulaşılan tezler	
	f	%
Okul Öncesi	1	5,6
İlkokul	2	11,1
Ortaokul	2	11,1
Lise	1	5,6
Üniversite (Lisans)	--	--
Üniversite (Lisansüstü)	--	--
Öğretmen	1	5,6
Yönetici	--	--
Veli	--	--
Diğer ¹	11	61

¹BİLSEM’de eğitim gören üstün zekalı/yetenekli öğrenciler (2), İlkokul kademesinde üstün zekalı/yetenekli öğrenciler (2), BİLSEM’de eğitim gören öğrenci ebeveynleri (1), Kur’an kursu öğrencileri (1), Psikiyatrik hastalık tanısı almış ve psikoloğa başvurmuş bireyler (1), 100 Temel Eser listesinden kitaplar (1), Ortaokul Türkçe dersi ders kitapları ile öğretmen kılavuz kitapları (1), Bibliyoterapiye uygun çocuk kitapları (1) ve Orhan Pamuk kitapları (1)

Tablo 6 incelendiğinde en çok çalışılan grubun Diğer kategorisinde yer alan üstün zekalı/yetenekli çocuklar olduğu (4 tez çalışması) tespit edilmiştir. Bunu 2’şer adetle ilkököl ve ortaokul kademesindeki öğrencilerin oluşturduğu çalışma gruplarının bulunduğu tezler izlemektedir.

2002-2021 yılları arasında bibliyoterapi konusunu içeren tezlerde kullanılan araştırma desenleri/yöntemlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Tezlerde Kullanılan Araştırma Desenleri/Yöntemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Araştırma Deseni/Yöntemi	Ulaşılan tezler	
	f	%
Nicel ¹	10	58,9
Nitel ²	6	35,2
Karma	1	5,9

¹ Yarı deneysel desen (9), faktöriyel desen (1); ² Durum çalışması (4), doküman inceleme (1), fenomenoloji ve etnografya (1)

Tablo 7 incelendiğinde, yazılan tezlerde araştırma yöntemlerinden en çok nicel araştırma yönteminin tercih edildiği, sonrasında nitel araştırma yönteminin kullanıldığı, en az ise karma araştırma yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Tezlerin 10 tanesinde nicel araştırma

yöntemlerinden yarı deneysel desen (9) ve faktöriyel desen (1), 6 tanesinde ise nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması (4), doküman inceleme (1), fenomenoloji ve etnografya (1) kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

2002-2021 yılları arasında bibliyoterapi konusunu içeren tezlerde kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Veri Toplama Araçları	Ulaşılan tezler	
	f	%
Anketler ¹	4	10
Ölçekler ²	20	50
Görüşme ³	2	5
Gözlem ⁴	2	5
Doküman ⁵	11	27,5
Alternatif Değerlendirme ⁶	1	2,5

¹Likert (4); ²Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği (3), Okumaya Yönelik Tutum (2), Okuma Motivasyon (1), Eleştirel okuma (1), Problem Çözme Becerileri (1), Depresyon (1), Oxford Mutluluk (1), Algılanan Stres (1), Dini Başa Çıkma (1), Allah Tasavvuru (1), Sosyal duygusal Öğrenme Becerileri (1), Ebeveyn Farkındalıkları (1), Ana babalık Uygulamaları (1), Özsaygı (1), Çocuklar ve Ergenler İçin Empati (1), Çocuklarda Empati Gelişimi (1), Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik (1); ³Yarı yapılandırılmış (1), Yapılandırılmamış (1); ⁴Katılımcı Gözlem (2); ⁵Günlükler (5), Yazılı Doküman (3), Rubrik (2), Email Yoluyla (1); ⁶Bil İste Öğren Tablosu (1)

Tablo 8 incelendiğinde ulaşılan tezlerde zekayı, okumaya yönelik tutumu, empatiyi, problem çözme becerisini vb. ölçen toplam 20 ölçek, günlükler (5), yazılı doküman (3), rubrik (2), email yoluyla (1) olmak üzere toplam 11 adet doküman veri toplama aracı ve hepsi de likert tarzında hazırlanmış 4 adet anket kullanıldığı görülmektedir.

2002-2021 yılları arasında bibliyoterapi konusunu içeren tezlerde veri analiz yöntemlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Tezlerde Kullanılan Veri Analiz Yöntemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Veri Analizi	Ulaşılan tezler	
	f	%
Nicel		
Betimsel ¹	4	10,8
Parametrik ²	9	24,3
Nonparametrik ³	14	37,9
Diğer ⁴	1	2,7
Nitel		
İçerik	3	8,1
Betimsel	3	8,1
Doküman analizi	3	8,1

¹Frekans/Yüzde (4); ²t-testi (5), Faktör Analizi (2), ANOVA (2); ³Mann Whitney U (6), Wilcoxon (5), Shapiro-Wilk (1), Bonferonni (1), Kolmogorov-Smirnov (1); ⁴Little M CAR (1)

Tablo 9'dan elde edilen bilgilere göre tezlerde nicel araştırma yöntemlerinden Mann Whitney U (6), Wilcoxon (5), Shapiro-Wilk (1), Bonferonni (1), Kolmogorov-Smirnov (1) olmak üzere toplam 14 nonparametrik analiz yönteminin kullanıldığı, t-testi (5), Faktör Analizi (2), ANOVA (2) olmak üzere 9 parametrik analiz yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Nitel araştırma yöntemlerinden ise her birinden 3'er adet olmak üzere içerik analizi, betimsel analiz ve doküman analizi yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bibliyoterapi; insanların ruhlarındaki karanlıkları aydınlatan bir ışık gibidir, insanları ruhen sağlıklı hale getirir. Son yıllarda gelişen teknolojinin de etkisiyle kitaplar daha değerli hale gelmektedir. Belki sosyal medyalarda, alanında uzman kişilerin kitaplar ile ilgili yaptığı paylaşımlar kitaplara olan bakış açısını değiştirmiştir, belki de artık insanlar kitapların tedavi edici yönünü daha iyi kavramaktadır. Bana öyle geliyor ki kitaplar artık bizlere sorulan "Boş zamanlarını nasıl değerlendiriyorsun?" ya da "Hobilerin nelerdir?" sorularına cevaben söylenen bir etkinlikten çıkıp, insanların kendilerini geliştirmek, bilgi edinmek, hatta kendi kendilerini tedavi etmeye çalışmak amacıyla da okunan kaynaklar olarak mevcudiyetini göstermektedir.

Bu çalışma yapılırken bibliyoterapi konusunun ülkemizde yazılan tezlerdeki eğilimleri belirlenerek, bu konuda çalışma yapmak isteyenlerin yollarına ışık tutabilmek amaçlanmıştır. Bu sayede yapılacak çalışmalardan daha etkili sonuçlar alınabileceği öngörülmektedir. Bu boyutta yapılan araştırma sonucunda 2002-2021 yılları arasında Türkiye'de bibliyoterapi yöntemini konu alan, uygulamalarda kullanımını inceleyen 5 doktora, 12 yüksek lisans olmak üzere 17 adet teze ulaşılmıştır. Literatür tarandığında ilk tez çalışmasının 2002 yılında yapıldığı görülmüş, bu yıldan sonra 12 yıl boyunca, 2014'e kadar herhangi bir tez çalışmasına

rastlanmamıştır. Bibliyoterapi yönteminin kullanımını konu alan tez çalışmalarının en fazla 2019 yılında yapıldığı, bu sonucu 2021 yılının takip ettiği tespit edilmiştir.

Yapılan tezlerin konularına bakıldığında tezlerin üçte birinin özel yetenekli ya da özel öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere yönelik çalışmalardan oluştuğu tespit edilmiştir. Yine üçte birinin de kitapların bibliyoterapi açısından incelenmesine yönelik olduğu görülmüştür. Ulaşılan tezlerin kullandıkları anahtar kelimeler incelendiğinde çok fazla kelimenin mevcut olduğu görülmüştür. İncelenen tez sayısına rağmen bu kadar çok anahtar kelime bulunmasının sebebinin bibliyoterapinin çok farklı alanlarda kullanılabilir bir yöntem olmasının getirdiği olduğu düşünülmektedir. İncelenen tezlerde çalışma grubu olarak üçte bir oranında temel eğitimde öğrenim gören öğrenciler ile çalışıldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada incelenen tezlerin kullandıkları araştırma yöntemlerine bakıldığında en çok nicel araştırma yöntemlerinin tercih edildiği, bunlardan da en çok yarı deneysel desenin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunu nitel araştırma yöntemlerinin takip ettiği, en az ise karma araştırma yöntemlerinin kullanıldığı görülmüştür. Tezlerde genellikle veri toplama aracı olarak tek araçla yetinilmemiş, birden fazla araç kullanılmıştır. Okumayı, problem çözmeyi, zekayı vb. ölçen ölçekler %50 ile ilk sırada yer almaktadır, bunu %27,5 ile dokümanlar aracılığıyla toplanan veriler takip etmektedir. Hazırlanan anketlerin ise %100’ünün likert tipi anket olduğu tespit edilmiştir. İncelenen tezlerin veri analiz yöntemlerine bakıldığında yaklaşık %75’inin nicel analiz yöntemlerini kullandığı görülmüştür. Bunlar arasında da en çok nonparametrik yöntemlerden Mann Whitney U ve Wilcoxon vb. araçların kullanıldığı, bunu parametrik analiz yöntemlerinden t-testi ile ANOVA’nın takip ettiği tespit edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi, betimsel analiz ve doküman analizinin eşit oranlarda kullanıldığı görülmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Bu çalışmada yazarlar, araştırma sürecinin tüm aşamalarında eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Çatışma Beyanı

Yazarlar potansiyel bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Kaynakça

- Akgün, E. ve Karaman Benli, G. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarla bibliyoterapi: Bir uygulama ölçeği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 11(1), 100-111.
- Bekaroğlu, E. (2019). Kitapların psikoterapide bir aracı olarak kullanımı: Vaka örneği ile bibliyoterapi uygulaması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(94), 250-258.
- Bozdoğan, A.E. (2016, Ekim). *Trends in post graduate dissertations done about out of school settings in science education in Turkey*. IV. International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium’da sunuldu, Elazığ.

- Bulut, S. (2010). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından kullanılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(9), 17-31.
- Gökbulut, Y. ve Alkış Küçükaydın, M. (2021). Matematik eğitimi ve bibliyoterapi. B. Durmaz, D. Can (Editör) *Matematik Öğretimi ve Çocuk Edebiyatı* (2.baskı) içinde (s. 179-209). Ankara: Vizetek Yayınları
- Harris, T. L. ve Hodges, R. E. (1995). The literacy dictionary: The vocabulary of reading and writing. Newark, DE: International Reading Association. ERIC Veri tabanından edinilmiştir. (ED385820)
- Karagül, S. (2018). Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 3(6), 43-55.
- Korkmaz, Z. (2021). *Şema terapi ve bibliyoterapi temelli psiko eğitim programlarının öğretmenlerin depresyon ve mutluluk düzeylerine etkisi açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Leana-Taşçılar, M. Z. (2012). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapi kullanımı: Model önerisi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 118-136.
- Öncü, H. (2012). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışma ve rehberlik amacıyla kullanılması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 147-170.
- Öner, U. (2007). Bibliyoterapi. *Çankaya Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Journal of Arts and Sciences*, 7(1), 133-150.
- Sevinç, G. (2019). Ruh sağlığını okuma yoluyla iyileştirme: Bibliyoterapi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 11(4), 483-495.
- Sevinç, G. (2019). Ölüm ve bibliyoterapi: Okul öncesi dönemde faydalanılabilecek çocuk kitaplarına yönelik bir içerik analizi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(55), 1213-1246.
- Şahin, G. (2019). *Bibliyoterapiye dayalı okuma programının benlik algısı ve eleştirel okuma düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Taneri, P. O., Özbek, Ö. Y., Akduman, N. ve Şahin A. (2019, Nisan). Akran zorbalığını önlemede bibliyoterapi yönteminin kullanımı. X. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi'nde sunuldu, Alanya.
- Turan, L. (2005). Arkadaş edinme güçlüğü çeken çocukların problemlerini çözmede çocuk edebiyatından yararlanma. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 124-135.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E.B. (2002). *Bibliyoterapinin aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (2014). Bilgi ile iyileşme: Bibliyoterapi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(2), 169 181.
- Yiğit Tekel, K. (2021). *Bibliyoterapi temelli önleyici grup rehberlik programının özel yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal öğrenme becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Biruni Üniversitesi Yüksek Lisans Eğitim Enstitüsü, İstanbul.